

УДК 330.322:631.11

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХЛІБОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ АПК: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

НАДІЯ КУЛЬЧИЦЬКА,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи
Чортківського інституту підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету*

ЮЛІЯ БУГЕЛЬ,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи
Чортківського інституту підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету*

У статті розглянуто основні проблеми державної підтримки АПК. Особливу увагу приділено державним субсидіям та проблемам їх ефективного використання, питанням інтеграції в сільському господарстві, а також підвищенню інвестиційної привабливості сільгоспвиробників для іноземних інвесторів.

Ключові слова: хлібопродуктовий підкомплекс, ефективність, господарські взаємозв'язки, асоціація виробників, інвестиційний процес.

Постановка проблеми. В умовах загострення кризових явищ проблема ефективного функціонування та економічного розвитку хлібопродуктових підприємств України є надзвичайно важливою для держави. Зумовлено це економічним і соціально-політичним значенням основної продукції хлібопродуктових підприємств для населення країни. Для ефективного функціонування останніх нагальним питанням є активізація державної підтримки діяльності підприємств названого підкомплексу.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Економічні проблеми хлібопродуктового підкомплексу знайшли відображення в наукових працях таких вітчизняних авторів, як І. О. Бланк, А. А. Пересада, П. С. Рогожин, В. Я. Шевчук, Н. Д. Шеремет, В. М. Яценко та ін. Серед зарубіжних учених це Г. Александер, Дж. Бейлі, Г. Гольдштейн, Г. У. Шарп та ін. Відзначаючи безсумнівну цінність та значущість проведених наукових досліджень, потрібно вказати, що широкий спектр пропозицій науковців і практиків поки що не забезпечив стабільності функціонування хлібопродуктових підприємств України, а тому дослідження проблем цієї сфери, а також визначення пріоритетних напрямів підвищення ефективності їх діяльності є особливо актуальним на сучасному етапі.

Метою статті є узагальнення та систематизація напрямів державної підтримки розвитку підприємств хлібопродуктового підкомплексу як базової галузі економіки.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі основною формою державної підтримки сільськогосподарських виробників залишаються дотації, субсидії та податкове кредитування. Податкове кредитування - одна з найбільш розповсюджених і

дієвих форм підтримки сільського господарства. Однак режим оподаткування тут не є стабільним. Це й тимчасова дія пільг зі сплати податку на додану вартість (ПДВ), і зміни у розмірах відрахування платників фіксованого сільськогосподарського податку у фонд оплати праці та ін. Окрім того, щорічний обсяг підтримки сільськогосподарських товаровиробників за рахунок коштів державного бюджету є недостатнім для забезпечення ефективного функціонування підприємств цього підкомплексу. З огляду на зазначені обставини вважаємо, що головною метою державної політики в галузі має стати підвищення її інвестиційної привабливості для вітчизняних та іноземних інвесторів. Цьому має сприяти:

- підтримка прибутковості аграрної сфери економіки на рівні середньої норми прибутку економіки України;
- підвищення купівельної спроможності сільськогосподарських товаровиробників;
- підвищення платоспроможного попиту населення, особливо малозабезпечених верств через надання грошової допомоги;
- захист вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників від нерівної конкуренції імпортованих товарів на внутрішньому ринку;
- забезпечення села доступними кредитами, урахуваючи специфіку.

Іншим шляхом поживлення інвестиційного ринку в Україні є поглиблення інтеграційних процесів в АПК. Загалом на сучасному етапі дуже привабливим для приватного інвестора є інтегрований комплекс. Така інтеграція дає змогу зменшувати витрати виробництва та регулювати ціни на продукцію залежно від кон'юнктури ринку. Відтак, поліпшення системи державного регулювання, ство-

рення таких організаційно-господарських структур сприятиме збільшенню приватних інвестицій у галузь. Вертикальна інтеграція дає змогу підприємствам залучати кошти на умовах внутрішнього ресурсу, тобто мати підтримку в міжсезоння та здійснювати значні капіталовкладення у високоприбуткові періоди; підвищується платоспроможність та рівень іпотечних гарантій. Такі комплекси приваблюють увагу не лише вітчизняних, а й іноземних інвесторів.

При низькому рівні вільного вітчизняного капіталу тільки іноземні інвестиції можуть вдовольнити потребу сільськогосподарських виробників у фінансових ресурсах.

На сьогодні в Україні реалізація ряду державних програм щодо розвитку та функціонування інвести-

ційної діяльності спрямована на створення відповідної інфраструктури, розвиток ефективної системи державного захисту інвестицій та захист інтересів інвесторів, комплексні заходи щодо міжнародної інтеграції України. Однак навіть прийняття закону про державну підтримку не гарантує інвестицій.

Загалом вважаємо, що чинна система державного регулювання досліджуваного підкомплексу АПК та інвестиційних процесів у ньому не може бути визнана ефективною. З огляду на це в якості рекомендацій щодо підвищення ефективності державного регулювання інвестиційних процесів хлібопродуктового підкомплексу АПК України пропонуємо систему заходів, спрямованих на поліпшення інвестиційного клімату в галузі шляхом системного зниження інвестиційних ризиків (рис. 1).

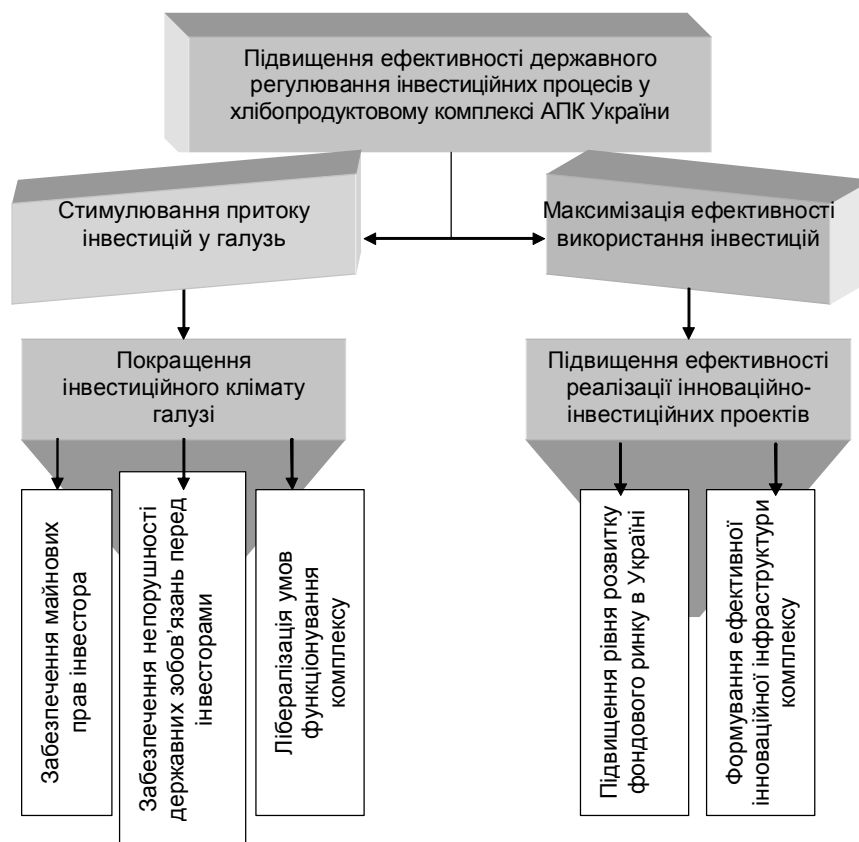

Рис. 1. Система напрямів підвищення ефективності державного регулювання інвестиційних процесів хлібопродуктового комплексу АПК України.

Розкриємо зміст зазначених заходів.

1. Створення ефективної системи захисту прав і законних інтересів інвесторів можливе тільки за умови об'єднання зусиль законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, громадських організацій, засобів масової інформації, емітентів і самих інвесторів.

2. Забезпечення непорушності державних зобов'язань перед інвесторами має бути законодавчо закріплено стосовно таких сфер:

- податкові пільги (якщо такі були заявлені);
- непорушність договорів оренди (якщо орендарем є господарський суб'єкт, а орендодавцем - держава);
- прозорість питань землевідведення та ін.

3. Лібералізація умов функціонування хлібопродуктового підкомплексу АПК України передбачає:

- подолання практики встановлення граничних цін

на хлібопродукти (за винятком одного-двох базових "соціальних" сортів);

- відхід від практики встановлення граничних рівнів рентабельності хлібопродуктів;
- скасування практики використання незаконних адміністративних важелів впливу на ціни та обсяги реалізації хлібопродукції на регіональному рівні;
- інші заходи лібералізації ринку.

Реалізація системи перелічених вище заходів має забезпечити зростання обсягів інвестицій у підприємства хлібопродуктового підкомплексу АПК України.

Оскільки основними інвесторами у світі є венчурні фонди, Україні слід прагнути активізації цих інвесторів у галузях національної економіки. Відсутність в Україні розвинутого фондового ринку є одним з основних стримуючих факторів поширен-

ня венчурного бізнесу, оскільки на сьогодні ринок не може забезпечити їм ефективного виходу з компаній, що інвестуються шляхом продажу пакетів акцій на біржі. Подібна ситуація характерна не тільки для України, але й для інших ринків венчурного капіталу країни, що розвиваються. Наприклад, у Центральній і Східній Європі венчурні інвестори намагаються виходити з компанії шляхом повного продажу об'єкта інвестування або контрольного пакета акцій великої компанії за готівку, а в окремих випадках - за ліквідні цінні папери. Вихід венчурного капіталу через лістинг на біржах є винятком. Не використовуючи таких інструментів, як біржа, венчурні компанії й фонди втрачають великі можливості багаторазово збільшити вартість належних їм акцій інвестованих компаній.

За логікою доцільно розглянути такий блок заходів: "Підвищення ефективності реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів". Цей блок передбачає два ключових напрями:

Перший. Підвищення ефективності роботи фондового ринку. Фондовий ринок України знаходиться на етапі вирішальних зусиль для переходу зі статусу механізму обслуговування процесів перерозподілу капіталу в повноцінний сегмент економіки, який є механізмом залучення та збереження коштів населення, засобом накопичення та перерозподілу активів від неприбуткових до прибуткових галузей та суб'єктів господарювання. Найважливішими проблемами, які потребують вирішення в найближчий час, є такі:

- зосередження торгівлі корпоративними цінними паперами на організованому ринку та забезпечення його прозорості;
- удосконалення правових засад випуску та обігу цінних паперів і деривативів;
- сприяння запровадженню нових інструментів та поліпшенню їх інвестиційних характеристик.

Другий. Формування ефективної інноваційної інфраструктури галузі (й економічної системи в цілому) пропонується здійснювати в таких напрямках:

- упорядкування та вдосконалення законодавства, що регламентує діяльність інноваційного підприємництва, адаптація нормативно-правової бази інноваційної діяльності до принципів і норм Європейського Союзу;
- розробка науково-методичного та нормативно-правового забезпечення для створення й розвитку інноваційних структур різних типів (інноваційних центрів, технологічних парків класичного типу (територіально відокремлених із правами юридичної особи), інноваційних бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій, кластер-технопарків, технополісів, соціотехнополісів тощо);
- формування й розвиток діяльності системи виробничо-технологічного забезпечення, сертифікації й просування розробок; наукової експертизи, включаючи кооперацію підприємств різних форм власності та наукових установ й організацій;
- сприяння відновленню функціонування патентних підрозділів на підприємствах державної форми власності; створення підрозділів із питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та охорони інтелектуальної власності в центральних органах виконавчої влади;
- формування, розвиток і забезпечення діяльності систем інформаційного забезпечення циклу іннова-

ційної діяльності: ідея - дослідження - розробка - трансфер технологій;

- удосконалення та спрощення процедури експертизи й реєстрації інноваційних структур та їх проєктів;

- розвиток регіональної інфраструктури інноваційної діяльності - інноваційних центрів, інноваційних бізнес-інкубаторів і центрів трансферу технологій;

- створення технопарків класичного типу на базі вищих навчальних закладів, наукових установ, науково-виробничих комплексів та вдосконалення моделей функціонування існуючих інноваційних структур;

- формування, розвиток і супровід діяльності системи фінансово-економічного забезпечення, включаючи підтримку розвитку українських високих технологій, створення венчурних та інноваційних фондів, інших фінансово-кредитних установ;

- активізація інвестиційної діяльності для розвитку інноваційної інфраструктури (заохочення інвесторів до вкладання коштів у різноманітні об'єкти інноваційної інфраструктури, широке залучення міжнародних донорських організацій);

- заохочення створення на конкурсній основі інноваційних кластерів для вирішення конкретних проблем у сфері інноваційного розвитку;

- розробка й реалізація за участю міжнародних організацій проєктів створення технополісів та інших інноваційних структур у регіонах з високим науково-технологічним потенціалом;

- сприяння створенню й роботі громадських організацій, асоціацій, інших форм об'єднань, що діють у сфері інноваційної діяльності.

Перевагою розробленої системи заходів щодо підвищення ефективності державного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств досліджуваного підкомплексу є її комплексність: заходи щодо збільшення обсягів інвестування підтримуються заходами щодо підвищення ефективності використання одержаних інвестицій, що формує довгостроковий ефект.

Суттєвим чинником, який характеризує рівень інвестиційного забезпечення галузі, є його інвестиційна привабливість. Нефункціонуюча система державної підтримки, відсутність виваженої політики держави щодо хлібовиробників, державний паритет цін на продукцію унеможливають покращення інвестиційної привабливості галузі.

Підприємства галузі потребують значного обсягу інвестицій в інновації, освіту та розширення сфери діяльності.

Середні й малі підприємства, які переважають у хлібопекарській галузі, мають ряд переваг у формуванні та розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності. Їх будівництво й реконструкція, перепрофілювання вимагають менших витрат, які швидко окупляються. Вони мають більші можливості в стислий термін налагодити випуск нових виробів на сучасній технічній основі. Перевагами таких підприємств є гнучкість, здатність швидко пристосовуватися до нових умов, що висуває НТП. Це особливо важливо при поглибленні спеціалізації й розширенні номенклатури продукції.

Науково-технічний прогрес приводить до виникнення ринків товарів і послуг, емність яких на першому етапі незначна й не вимагає масового виробництва. Це, насамперед, ринки нової, що не випускалася раніше, продукції. Окрім того, у міру насичення ринку й задоволення первинного попиту на

споживчі товари, особливо тривалого користування, відбувається процес диверсифікованості попиту, тобто формування в окремих груп покупців специфічних вимог до певного виду виробів. Виникає попит на нові види й модифікації вже існуючих товарів (послуг).

Такі процеси відбуваються не тільки у сфері виробництва, але й на ринку споживчих товарів. Диверсифікованість виробничої продукції вимагає нових видів сировини, матеріалів і способів їх переробки. Збільшення кількості наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок стимулює попит на унікальне устаткування, сучасні технології, якісно нову продукцію.

У результаті в ряді галузей з'являються тенденції до зменшення масового та збільшення дрібносерійного й навіть штучного виробництва. У цих умовах починає знижуватись оптимальний розмір підприємств, тобто найменший рівень витрат досягається при менших обсягах виробництва. Прискорення морального зносу технологічного устаткування підводить до висновку: чим більше підприємство, тим вищий ризик його старіння до того, як воно окупить себе. Зменшення розмірів підприємства полегшує освоєння випуску товарів, зменшує виробничі витрати.

Важливою перевагою дрібних і середніх підприємств є простота їхньої організаційної структури. Процес прийняття управлінських рішень і доведення їх до виконавців за умови багатоярусної, складно організованої системи, якою є управлінський апарат виробничих об'єднань, потребує занадто багато

часу, що робить її більш уразливою в екстремальних ситуаціях. Це набуває особливого значення, якщо підприємство розробляє нові види продукції, освоєє нові ринки.

Таким чином, стає очевидним, що підтримка й розвиток середніх і дрібних підприємств є одним із пріоритетних напрямів державного регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності.

Підсумовуючи викладене вище, необхідно зазначити, що на сучасному етапі основною метою державного регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності в харчовому підкомплексі АПК є створення сприятливих умов для залучення інвестицій у розвиток інноваційної діяльності. Однак завдання залучення капіталу в інноваційну сферу не єдина проблема розвитку досліджуваного підкомплексу. Не менш важливими нині є питання методів, прийомів та способів державного регулювання роботи підприємств хлібопродуктового підкомплексу. Адже система стимулювання повинна себе виправдовувати з логічної та економічної точки зору.

Основна її мета полягає в тому, щоб реально, а не декларативно сприяти прибутковому розвитку аграрного сектора економіки шляхом надання консультативної підтримки, навчання та надання послуг в організації виробництва всіма типами виробників незалежно від власності чи організаційно-правової форми.

На нашу думку, найбільш прийнятна й економічно доцільна для всіх ланок АПК дорадча служба регіону, яка повинна мати такий структурно-функціональний зміст (рис. 2).

Рис. 2. Структурно-функціональна схема дорадчої служби регіону.

Ефективне управління хлібопродуктовим підкомплексом на регіональному рівні може ґрунтуватися суто на успішному управлінні на рівні окремого підприємства, тобто на мікрорівні. Управляти самостійним підприємством в умовах, коли ринок фактично лише починає виявляти свою природну "механіку", дуже важко. Даються взнаки відсутність досвіду, навичок і вмінь та часткова певна відсталість аграрної науки. Зокрема, більшість науковців чи не основним контрольним показником роботи підприємства продовжують пропагувати собівартість одиниці продукції. На нашу думку, сьогодні від такої тактики варто поступово відходити, урізноманітнювати її.

Уже сьогодні в Україні є система підприємств машинобудівного комплексу, науково-дослідних та експериментальних структур, здатних забезпечити випуск спеціалізованого обладнання малої потужності, яке приблизно в 10 раз дешевше зарубіжних аналогів і коштує значно менше.

Використання такого роду міні-виробництв має, окрім зазначеного вище, ще ряд інших принципово важливих переваг:

- здатність до динамічної диверсифікації;
- мобільність виробництва й можливість для швидкої реакції на ринкову кон'юнктуру;
- ефективність системи управління та контролю;
- умотивованість праці персоналу.

Разом із тим, необхідно раціонально використати досвід зарубіжних країн. Саме він засвідчує, що різного роду міні-виробництва далеко не завжди виявляються здатними до виживання в умовах жорсткої конкурентної боротьби за споживача, кращі (вигідніші) умови добробуту, якіснішу та дешевшу сировину. У Німеччині та Австрії пекарні потужністю до 1 тонни на добу не витримують конкуренції. Саме тому кількість міні-пекарень у цих країнах за останні 10 років скоротилася наполовину [3]. У Великій Британії та Данії частка промислового виробництва хліба та хлібобулочних виробів сягає 70-80 % [Там само]. На цьому тлі твердження про необхідність запровадження системи переробки зерна з використанням малопотужної техніки може видатися сумнівним. Так, на нашу думку, тут наявна відповідна "ринкова логіка". Сьогодні виробництва в хлібопродуктовому підкомплексі - це аж ніяк не мета, а самоінструмент, за допомогою якого можна сформувати ринкове середовище з притаманними йому рисами та особливостями. Доречно із цього приводу взяти досвід тієї ж Франції, де сучасні технологічні зміни у випіканні хліба приводять до того, що близько 30 тисяч міні-пекарень поступово об'єдналися, а запровадження системи переробки зерна з використанням малої потужності, на нашу думку, необхідний, але тимчасовий захід. Очевидно, що на зрілих етапах розвитку інфраструктури ринку ми спостерігатимемо нове нарощування масштабності та технологічності виробництва шляхом раціоналізації та централізації капіталів дрібних виробників із поступовим завданням неконкурентоспроможних виробників.

На окрему увагу заслуговує питання регулювання основних потоків експорту та імпорту зерна між регіонами країни та для України загалом. Регулювання експортно-імпорتنих поставок продовольчого зерна в Україні, насамперед шляхом його квотування, має водночас ряд "плюсів" і "мінусів". Так, приміром обмеження квоти на імпорт продовольчого зерна в Україну, з одного боку, дає змогу підтримувати на високому рівні внутрішні закупівельні ціни за рахунок обмеженої його пропозиції. Тобто складається враження, що така ситуація грає на руку збіднілим виробникам зерна. З іншого - високі ціни на продовольче зерно через технологічний ланцюг "зерно - борошно - хлібопродукт" своєрідним бумерангом повертаються і б'ють споживача кінцевої продукції непомірно високими вже роздрібними цінами. Окрім того, штучно завищені ціни внутрішнього ринку на продовольче зерно фактично забезпечують безбідне існування не реальних виробників зерна, а лише трейдерів зернового ринку.

І нарешті - заставні ціни на зерно. Проблема застосування заставних цін уже доволі тривалий час дискутувалася у вітчизняних наукових колах та серед практиків. Їх застосування у світі уже давно стало парадигмою державного протекціонізму в хлібопродуктовому підкомплексі АПК. Необхідність широкого застосування механізму заставних цін на зерно та іншу сільськогосподарську (особливо рослинного походження) продукцію продиктована специфікою аграрного бізнесу. Ідеться про те, що аграрний сектор і його хлібопродуктова складова не в змозі автономно працювати в умовах досконалої конкуренції і структурно сформованого ринку. Взяти хоча б проблему циклічного коливання закупівельних цін на зерно. Досвід вітчизняного ринку зерна останніх десяти років свідчить, що навіть протягом одного маркетингового року ціни на зерно на внутрішньому

ринку можуть коливатися в кратному масштабі, тобто "мінімальні ціни в період збирання врожаю (липень-серпень) можуть бути в 2-2,5 рази нижчими від аналогічних цін березня-квітня місяця наступного року. Не варто забувати також, що виробництво зерна і, як наслідок, продуктів його переробки (хліба, борошна, макаронів, круп тощо) напряму залежить від природно-кліматичних умов. Урожайний рік формує на внутрішньому ринку надлишкову пропозицію зерна, "шттовхаючи" ринкові ціни на нього до помітного зниження, що водночас ставить виробників зерна на межу економічного краху та банкрутства. Наведені вище два аргументи визначають в основному місце й роль заставних цін на зерно в регуляторній політиці держави.

Висновки

Ефективне регулювання трансформаційних процесів у хлібопродуктовому підкомплексі визначає необхідність функціонування системи державної підтримки діяльності підприємств підкомплексу, виваженої політики держави щодо хлібовиробників, а також має ґрунтуватись на продуманій інвестиційній та інноваційній політиці держави й підприємства водночас. Така підтримка повинна включати:

- 1) щодо покращення інвестиційного клімату:
 - створення ефективної системи захисту прав і законних інтересів інвесторів;
 - законодавче закріплення системи державних гарантій перед інвесторами;
 - заходи, спрямовані на лібералізацію функціонування галузі (цінова політика, податкова політика тощо).
- 2) щодо підвищення ефективності реалізації інноваційно-інвестиційних проектів:
 - розвиток вітчизняного фондового ринку та впровадження нових інвестиційних інструментів;
 - формування ефективної інноваційної інфраструктури хлібопродуктового комплексу, яка передбачає роботу в законодавчому, організаційному, науково-технологічному та іншому напрямі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаров В. М. Стратегічні засади ціноутворення за умов ризику та невизначеності в системі інноваційного розвитку економічної системи України : [монографія] / В. М. Гончаров, Д. В. Солоха, С. Л. Гладка. - Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. - 208 с.
2. Зюкова Н. Б. Продовольча безпека та державне регулювання продовольчого ринку / Н. Б. Зюкова, М. М. Зюкова / Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. - 2007. - № 3 (25). - С. 28-30.
3. Корецький М. Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці : [монографія] / М. Х. Корецький. - К. : Вид-во УАДУ, 2002. - 260 с.
4. Марченко О. І. Ассортимент продукції підприємства як важливий фактор зростання прибутку / О. І. Марченко // Формування ринкових відносин в Україні. - 2006. - № 8 (63).
5. Омельченко К. Ю. Вплив цін на рівень прибутковості хлібопекарських підприємств / К. Ю. Омельченко // Економіка АПК. - 2008. - № 1. - С. 116-120.
6. Супіханов Б. К. Бюджетна підтримка сільського господарства / Б. К. Супіханов // Економіка АПК. - 2007. - № 2. - С. 61-66.
7. Трущ Ю. Л. Аналіз факторів, що впливають на якість хлібобулочної продукції / Ю. Л. Трущ // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. праць / [наук. ред. І. Г. Манцуров]. - К., 2011. - Вип. 4 (119). - С. 172-174.

N. Kulchyts'ka, Y. Buhel'

DIRECTIONS ACTIVATION STATE SUPPORT OF ENTERPRISES GRAINPRODUCT SUBCOMPLEX OF AGRICULTURE: THE ECONOMIC ASPECT

The article discusses the basic problems of state support agriculture. Particular attention is paid to the problems of government subsidies and their effective use, the integration of agriculture and increase agricultural investment attractiveness for foreign investors.

Key words: grainproduct subcomplex, efficiency, economic relationship, association of the investment process.

© Н. Кульчицька, Ю. Бугель
Надійшла до редакції 23.10.2012

УДК 331.5(477.87)

**СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ БЕЗРОБІТТЯ
НА ЗАКАРПАТТІ****ЮРІЙ МАШИКА,**

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економічної теорії та менеджменту
Закарпатського державного університету, м. Ужгород

БОГДАН КАПЛАР,

Закарпатський державний університет, м. Ужгород

У статті досліджено причини та фактори безробіття на Закарпатті, особливості соціально-економічного суспільного розвитку даного регіону, а також проаналізовано методи та способи подолання безробіття. Автор зазначає, що зараз у світли трансформації економічної та соціальної системи в нашій країні і на території Закарпатської області зокрема склалася специфічна ситуація, коли традиційні методи малоефективні чи неефективні взагалі.

Ключові слова: безробіття, самозайнятість населення, політика зайнятості, рівні безробіття, служба зайнятості, ринок праці, робоча сила.

Постановка проблеми та стан її вивчення. З переходом до ринкової економіки істотно зростає інтерес до проблем зайнятості. З одного боку, він зумовлений тим, що ефективність функціонування сфери зайнятості впливає на весь хід господарського відтворення, на спрямованість і нагальність усіх соціально-економічних процесів у суспільстві. З іншого - рівень вивченості проблем зайнятості навряд чи можна визнати достатнім для управління зайнятістю на сучасному етапі розвитку української економіки. Багатьом дослідженням останніх років не вдалося уникнути односторонності, обмеженості, що виявляються насамперед в орієнтації на інтереси виробництва.

Стає все більш очевидним, що проблема зайнятості не може обмежуватися тільки виробничою діяльністю людей для створення матеріальних і духовних благ. Від її вирішення залежить здійснення багатьох сторін життєдіяльності людини, пов'язаних з її самореалізацією як діяльної особистості. Завданням сучасного етапу у сфері регулювання зай-

нятості на території Закарпатської області є перехід до активної політики на ринку праці, яка, на жаль, не здійснюється зараз. В основу має бути покладена модель управління, центральними елементами якої є основні регулятори ринкової організації праці: заробітна плата як ціна послуг праці, конкуренція на ринку праці, трудова мобільність, рівень безробіття. Саме за цими параметрами здійснюється, з одного боку, саморегулювання на ринку праці, а з іншого - відбувається втручання держави, яка реалізує координуючу, стимулюючу чи обмежувальну роль у процесі управління. Пріоритетними напрямками реформування ринку праці в Закарпатській області є вдосконалення системи оплати праці, розширення можливостей отримання населенням офіційних основних і додаткових доходів, соціальна підтримка окремих груп, підвищення якості та конкурентоспроможності робочої сили; сприяння ефективним і доцільним переміщенням працездатного населення; запобігання зростанню безробіття через створення робочих місць за рахунок різних джерел фінан-